

Suomen talvilinnut 1977-78

LASSE SAMMALISTO

SAMMALISTO, L. 1978: *Suomen talvilinnut 1977—78* (Finnish winter birds in 1977—78). — *Ornis Fennica* 55:164—170.

The yearly length of the census routes has varied within $\pm 10\%$ of the longterm averages, which are 4 000 km for late autumn, 6 500 km for Christmas, and 4 000 km for late winter. The number of species fall considerably from south to north and from west to east.

There were exceptional features in the bird fauna last winter. The birds whose numbers have been rising (e.g. *Carduelis chloris*) continued to increase, and those which have been decreasing (e.g. gallinaceous birds) continued to decline. *Regulus regulus* dropped by almost a half from the 20-year peak reached the previous winter. There was a slight increase in *Glaucidium passerinum*: 22 ind. at Christmas against less than 10 in 'normal' winters. Examples of different kinds of fluctuations are given (increase, decrease, erratic, no change but variation ample, no change and variation slight).

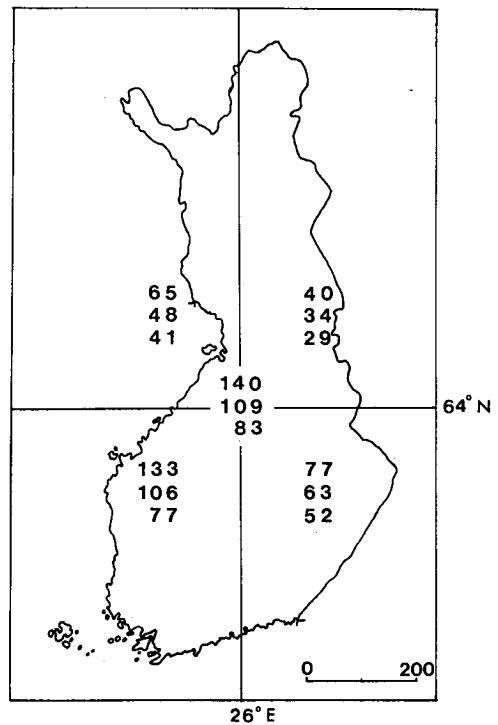
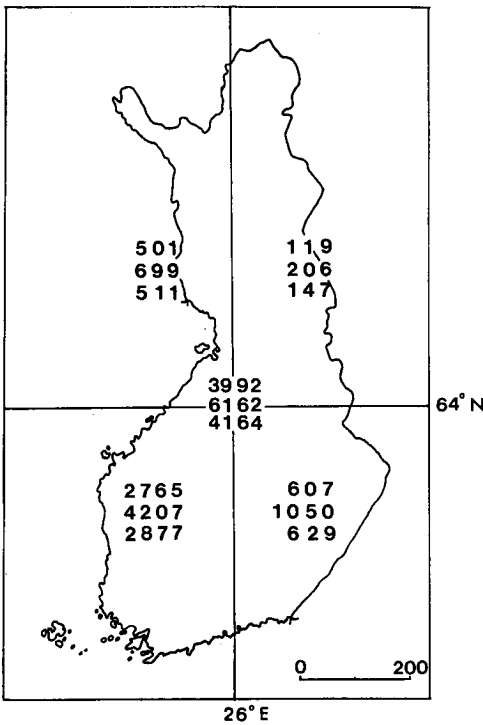
The mass westward emigration of *Aegithalos caudatus* before the late autumn census was reflected in the census as a concentration on the west and south coasts, since many birds did not cross the sea. The 'berry species' (*Turdus pilaris*, *Bombycilla garrulus*, *Pinicola enucleator*) were concentrated in the areas with the richest rowanberry crop.

Åland deviates considerably from the other parts of the southwestern quarter of the country, the numbers there generally being higher than in the latter, even 20-fold.

Lasse Sammalisto, Zoological Museum, University of Helsinki, P. Rautatiekatu 13, SF-00100 Helsinki 10, Finland

Jätin tämänkertaisen katsauksen kirjoittamisen siksi kunnes oletettavasti kaikki lomakkeet oli palautettu; tulosten laskennan jälkeen onkin saapunut enää kaksi lomaketta. Vaikka pöytälaatikoissa saattaa joitakin vielä olla, tulokset ovat varmasti jokseenkin lopulliset. Kilometrejä oli syyslaskennassa 8 % edellisvuotta enemmän, vuodenvaihteessa taas 10 % ja uusinnassa 8 % vähemmän. Samansuuruisia vaihteluja on ollut ennenkin; pitkällä aikavälillä ne tasoittuvat. Kilometrit näkyvät kuvasta 1.

Tällä kertaa esitän myös lajimäärät (kuva 2). Ne olivat joulu- ja uusintalaskennassa hieman vuosien 1960—76 keskiarvoja (101 ja 78) korkeampia. Syyslaskenta oli vasta kolmatta vuotta menossa, joten kunnan vertailukohtaa ei ole. Koska maan neljännesten reittikilometrimäärät ovat erilaiset, eivät lajimäärät ole vertailukelpoisia, ja vähäreittisten määriä pitäisi korjata ylöspäin. Ei liene kuitenkaan mahdollista esittää matemaattista mallia, jonka mukaan korjauksen voisi suorittaa (Kalevi Hyytiä, suull.). Ainoa keino

KUVA 1. Talven 1977—78 laskentojen reittikilometrit koko maassa (keskellä) ja maan neljänneksissä. Ylin luku koskee syys-, keskimäinen joului- ja alin uusintalaskentaa.

FIG 1. Lengths of census routes in km. In each area, top: November, middle: Christmas, bottom: March. Centre: totals for the whole country.

olisi jonkinlainen kasautuva otanta, johon en vielä tällä kertaa ole kuitenkaan ryhtynyt. Kun kaikki tiedot on lävistetty automaattista tietojenkäsittelyä varten, otanta käy helposti.

Laskennan tuloksia on esitetty taulukoissa 1—3 ja kuvassa 3. Paljonkään poikkeuksellista ei lintumaailmassa viime talvikautena tapahtunut. Lajit, jotka ovat jatkuvasti enentyneet (kuten viherpeippo), jatkoivat nousuaan ja jatkuvasti vähentyneet (kuten kanalinnut) laskuaan. Hippäinen

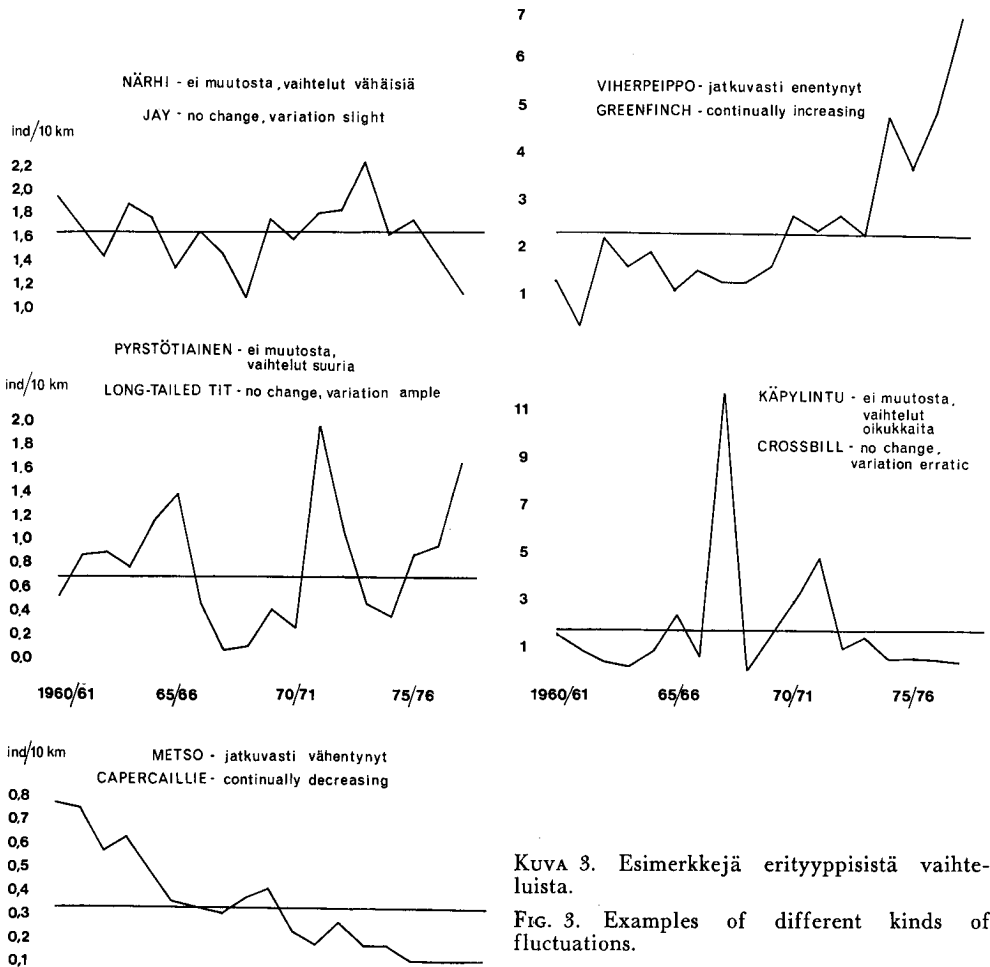
KUVA 2. Lajimäärät. Järjestely kuten kuvassa 1.

FIG. 2. Number of species, arranged as in Fig. 1.

on ollut tasaisessa nousussa talven 1971/72 7.7:stä/10 reitti-km talven 1976/77 9.4:ään (koko maa, vuodenvaihte). Hyvät ajat tuntuvat olevan ohi, sillä runsaus putosi melkein puolella, 5.2:een. Olen jakanut linnut pitkäikäisvaihtelujen osalta karkeasti viiteen ryhmään (SAMMALISTO 1974):

- ei muutosta, vaihtelut vähäisiä
- ei muutosta, vaihtelut suuria
- jatkuva väheneminen
- jatkuva eneneminen
- oikukas vaihtelu (ravintospesialistit).

Kuvassa 3 on yksi esimerkki kustakin ryhmästä.

Kuva 3. Esimerkkejä erityyppisistä vaihteiluista.

FIG. 3. Examples of different kinds of fluctuations.

Syksyllä tapahtui erittäin voimakas pyrstötiaisvaellus, mikä syys- ja joululaskennoissa näkyi lajin keskittymisenä länsi- ja etelärannikolle, kun kaikki parvet eivät olleet uskaltaneet merelle. Pyrstötiaisia oli vielä vuodenvaihteessa niin runsaasti, että koko maan osalta vain vuosien 1971 ja 1972 vaihteessa niitä tavattiin laskentareiteillä enemmän, mutta uusintalaskentaan mennessä ne olivat vähentyneet vajaan neljännekseen.

Marjalinnut, räkättirastas, tilhi ja taviokuurna, olivat tällä kertaa keskittyneet Perämeren rannikolle, Lapin eteläosaan sekä maan kaakkoisosiin. Räkättirastasta tietenkin oli tavan mukaan myös etelässä. Vuodenvaihteen jälkeen tilhet siirtyivät etelään ja länteen, taviokuurna viipyi jonkin verran Perämeren pohjukassa, josta räkätit hävisivät. Alkutilven tilanne selittyy melko selkeästi pihlajanmarjatilanteesta (kuva 4). Tiedot karttaan on koottu

TAULUKKO 1. Yleisten talvehtijoiden määrät/10 reitti-km. Järjestely kuten kuvissa 1 ja 2.

TABLE 1. Numbers (ind./10 route km.) of common winter birds, arranged as in Figs. 1 and 2.

<i>Acc gen</i>			<i>Acc nis</i>			<i>Tet uro</i>			<i>Lyr tet</i>			<i>Lag lag</i>		
0.1	—	—	+	—	—	+	0.5	—	0.5	3.3	—	0.3	0.4	—
0.1	—	—	0.1	+	—	0.1	0.2	—	1.2	2.1	—	0.6	1.2	—
+	0.1	—	0.1	0.1	—	0.1	0.1	0.2	1.2	1.4	1.4	0.5	0.1	1.8
	0.1			0.2			0.1			2.1			0.1	
0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.3	1.8	1.6	0.6	+	0.1	+
0.1		0.1	0.2		0.2	0.1		0.2	2.0		2.4	+		—
0.1		+	0.1		+	0.1		0.1	1.8		1.0	+		—
<i>Tet bon</i>			<i>Per per</i>			<i>Pha col</i>			<i>Dry mar</i>			<i>Den maj</i>		
0.2		0.6	—		0.1	—		—	—		—	0.8		1.1
0.2		0.1	—		—	+		—	—		—	0.6		0.4
0.1	0.5	0.1	—	+	—	—	0.9	—	—	0.2	—	0.6	1.1	0.4
	0.3			0.1			1.0			0.1			1.2	
0.6	0.2	0.7	+	0.1	—	1.3	0.8	—	0.3	0.2	0.1	1.0	1.0	1.9
0.2		0.4	0.2		+	1.4		0.1	0.1		0.1	1.2		1.9
0.2		0.3	0.1		—	1.2		+	0.2		0.2	0.8		2.1
<i>Cor corax</i>			<i>Cor corone</i>			<i>Cor fru</i>			<i>Cor mon</i>			<i>Nuc car</i>		
5.5		0.5	17		8.2	—		—	1.2		—	0.2		—
6.7		3.4	11		6.3	—		—	0.1		2.9	—		+
2.1	1.4	1.4	11	40	7.3	—	0.2	—	0.9	6.7	2.7	—	+	+
	1.3			37			+			10			+	
0.6	0.8	1.7	48	27	30	0.2	0.2	—	9.3	5.1	0.9	0.2	+	0.1
0.3		0.4	43		26	+		—	14		4.9	+		+
0.7		0.4	32		23	0.1		0.6	6.6		2.2	+		+
<i>Gar gla</i>			<i>Per inf</i>			<i>Par maj</i>			<i>Par cae</i>			<i>Par ate</i>		
1.6		0.4	0.3		—	26		4.8	0.2		0.1	0.1		—
0.6		0.5	0.1		0.4	19		11	0.2		—	0.1		0.1
0.7	3.2	0.2	0.2	+	0.6	22	37	9.5	0.2	3.2	—	0.1	0.6	0.3
	1.2			+			34			3.2			0.6	
3.6	1.6	3.5	—	+	—	38	34	48	3.6	3.4	4.4	0.8	0.5	0.2
1.3		1.4	+		0.1	37		37	4.1		2.1	0.8		0.1
1.8		1.6	—		—	37		37	4.3		2.5	0.7		0.1
<i>Par cri</i>			<i>Par mon</i>			<i>Par cin</i>			<i>Aeg cau</i>			<i>Cer fam</i>		
0.5		0.7	12		12	—		0.6	2.5		0.7	0.6		0.3
0.6		0.2	8.5		7.8	0.1		0.7	0.1		—	0.2		0.1
0.5	2.6	0.5	7.8	11	5.6	0.1	+	0.8	0.2	3.7	—	0.1	1.2	0.1
	2.1			7.8			+			1.7			0.6	
3.6	1.9	2.0	12	7.3	11	—	+	—	4.8	0.4	0.3	1.3	0.5	0.9
2.6		1.7	7.5		8.2	—		—	2.4		0.5	0.7		0.5
2.2		2.0	6.8		9.8	—		—	0.5		0.2	0.5		0.5
<i>Cin cin</i>			<i>Tur mer</i>			<i>Tur pil</i>			<i>Tur ili</i>			<i>Reg reg</i>		
0.1		1.3	+		—	48		2.8	0.5		—	2.2		0.4
+		0.7	—		—	17		0.2	+		—	1.0		0.1
—	0.1	0.4	—	1.2	—	+	20	—	—	0.6	—	0.3	5.0	—
	0.2			0.4			4.0			+			3.1	
0.1	0.2	0.2	1.6	0.2	0.2	18	0.1	6.0	0.7	—	0.2	6.0	1.2	3.8
0.2		0.4	0.5		0.1	—		3.0	—		—	3.8		2.2
0.2		0.5	0.3		+	0.2		0.1	—		—	1.5		0.8

<i>Bom gar</i>		<i>Stu vul</i>		<i>Pas mon</i>			<i>Car chl</i>			<i>Car spi</i>			
87	102	2.9	0.8	—	—	—	0.4	—	0.4	—	—		
76	15	0.1	—	—	—	—	0.8	—	+	—	—		
0.8	22	0.1	8.0	—	0.1	—	0.8	7.8	—	+	7.6		
	11		0.2		0.3			7.0			2.0		
4.6	1.3	33	10	0.1	3.9	+	0.1	0.5	11	8.3	3.8		
1.6		4.5	0.3		0.1	0.2		1.0	9.0		4.5		
1.1		2.9	0.1		+	+		0.4	10		8.1		
										1.0	1.0		
											0.4		
<i>Car car</i>		<i>Aca can</i>			<i>Aca fla</i>			<i>Pin enu</i>			<i>Pyr pyr</i>		
+	—	—	—	75	6.6	9.2	2.3	7.0	3.3				
—	—	—	—	34	2.9	11	0.6	12	1.9				
—	0.6	—	—	18	73	1.3	0.6	7.3	12	2.0			
	0.4	—	0.1		35		1.3		17				
0.7	0.2	0.6	0.1	+	0.3	88	16	56	0.1	0.1	0.2		
0.6		0.2	0.2		0.1	39		27	+		0.4		
0.1		0.6	+		—	15		22	+		—		
											12		
											12		
											18		
											18		
<i>Fri coe</i>		<i>Fri mon</i>		<i>Lox cur</i>			<i>Lox pyt</i>			<i>Emb cit</i>			
0.1	0.3	0.1	0.3	0.8	6.9	0.1	0.8	11	4.5				
+	—	+	—	+	0.6	0.1	—	9.0	6.5				
—	0.6	—	—	0.9	2.5	2.8	+	0.2	0.3	5.9	28		
	1.0		2.6		0.6		+				49		
0.8	0.5	0.1	0.7	0.5	+	2.8	1.0	2.8	0.1	0.1	33		
1.4		0.2	3.8		+	0.7		0.8	+	+	59		
0.2		+	0.7		—	0.8		0.7	0.1	0.1	48		
											48		
											36		

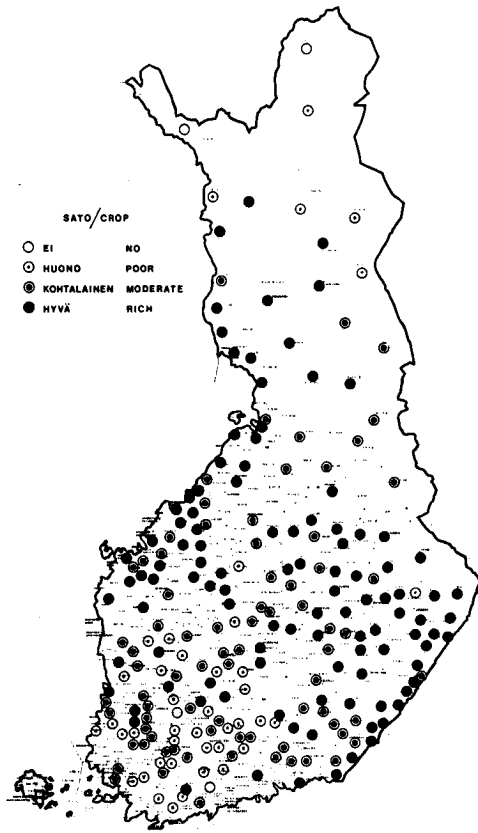
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen riistantutkimusosaston v:n 1977 lokakuussa suorittaman riistantiedustelun yhteydessä tehdyn marjasatokyselyn tuloksista.

En ole aikaisemmin puuttunut erikseen Ahvenanmaan talvilintutilanteeseen. Kuten taulukosta 2 ilmenee, se on kuitenkin hyvin erilainen kuin muualla maan lounaisosassa. Taulukoon on koottu lajit, joiden osalta Ahvenanmaa poikkeaa muusta lounaisosasta; useimmiten määrät ovat Ahvenanmaalla suurempia, joskus hyvin huomattavasti. Kun reittikilometrit siellä ovat kuitenkin vain runsaat 2 % koko lounaisneljänneksen määrästä, vaikutus jälkimmäisen keskiarvoihin on vähäinen. Silti on vahinko, että Ahvenanmaalla suoritetaan vain vuodenvaihteen laskenta (vuodesta 1967). Myös lajimäärissä Ahvenanmaa johtaa: parhailla reiteillä tavataan joka vuosi yli 40 lajia.

Syyslaskennasta saa jonkin verran tietoja myöhään muuttavien lajien muuton kulusta. Puutun aiheeseen yksityiskohtaisemmin, kun vielä pari syyslaskentaa on suoritettu. Viime syksyn runsaan kahden viikon laskentajakson aikana esim. mustarastaan määrät putosivat kymmenekseen.

Vesilinnuilla ei ainakaan minun mielestäni ole talvilintulaskennassa paljon mielenkiintoa: kaikkihan riippuu jäätilanteesta. Vesilintuja tarkkailee sitä paitsi Euroopan vesilintulaskennan puitteissa Riistantutkimusosasto (Matti Pirkola); kysymys on silloin laajemman alueen vesilintukannan tarkkailusta. Riistantutkimusosasto käyttää jossakin määrin hyväkseen myös Eläinmuseon talvilintulaskennan tuloksia. Kulunut talvi oli vesilintutilanteen kannalta kutakuinkin 'normaali'.

Satunnaislajien listaa on jonkin verran laajennettu, jotta saataisiin mukaan myös 'väliinputoajia', lajeja joita

KUVA 4. Pihlajamarjasato v:n 1977 loka-kuussa.

FIG. 4. Rowanberry crop in October 1977.

pienen määrien vuoksi ei ole mainittu taulukossa 1. Rajana viimeksimainitussa taulukossa on, että määrä ainakin jollakin osa-alueella tai jossakin laskennassa oli vähintään 0.1 yks./10 km. Väliinputoajia silti jää. Ainoa kiinnostava niistä on varpuspöllö, jota laskenta tavoitti viime vuodenvaihteessa 22 yksilöä, kun tavallisina talvina määrä jää alle kymmenen.

Tämä katsaus ilmestyyne joskus syyslintulaskennan päätyttyä ja vuodenvaihteen laskentaa odoteltaessa. Toivottavasti tällainen muistojen ve-

TAULUKKO 2. Eräiden lajien määrät / 10 reitti-km Ahvenanmaalla ja lounaisneljänneksen mannerosassa.

TABLE 2. The number (ind./10 route km) of certain species on Åland and in the mainland part of southwestern Finland.

	Ahvenanmaa (150 km)	Muu SW-Suomi (4057 km)
<i>Accipiter nisus</i>	0.47	0.19
<i>Tetrao urogallus</i>	—	0.10
<i>Lyrurus tetrix</i>	0.13	2.1
<i>Tetrastes bonasia</i>	—	0.25
<i>Phasianus colchicus</i>	0.2	1.4
<i>Picus canus</i>	0.27	0.05
<i>Dryocopus martius</i>	0.47	0.13
<i>Dendrocopos major</i>	2.5	1.1
<i>Corvus corax</i>	0.93	0.30
<i>C. monedula</i>	27	12
<i>Pica pica</i>	29	11
<i>Garrulus glandarius</i>	2.3	1.3
<i>Parus major</i>	92	35
<i>P. caeruleus</i>	18	3.3
<i>P. ater</i>	3.2	0.68
<i>Aegithalos caudatus</i>	4.1	2.3
<i>Certhia familiaris</i>	4.3	0.58
<i>Turdus merula</i>	3.5	0.39
<i>T. pilaris</i>	37	1.8
<i>Regulus regulus</i>	8.5	3.6
<i>Bombycilla garrulus</i>	22	0.81
<i>Sturnus vulgaris</i>	1.0	0.23
<i>Passer montanus</i>	4.1	<0.01
<i>Carduelis chloris</i>	76	6.7
<i>C. spinus</i>	14	1.6
<i>C. carduelis</i>	4.5	0.42
<i>Acanthis flammea</i>	86	38
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	43	15
<i>Fringilla coelebs</i>	21	0.68
<i>F. montifringilla</i>	68	1.4
<i>Loxia curvirostra</i>	2.3	0.62
<i>Emberiza citrinella</i>	183	55

restäminen antaa intoa jatkaa laskentoja ja perustaa uusia reittejä, joita tarvittaisiin siihen laajaan aukkoon, joka alkaa Inarinjärvestä ja jatkuu pituussuunnassa keskellä Suomea aina Viitasaaren tienoille saakka.

Kirjallisuus

SAMMALISTO, L. 1974: The status of the Finnish winter bird census. — *Ornis Fennica* 51:36—47.

TAULUKKO 3. Satunnaislajeja syys-, joulu- ja uusintalaskennassa.

TABLE 3. Rare occasionals. Top left to right: November, Christmas, March.

	Syyslaskenta	Joululaskenta	Uusintalaskenta
<i>Podiceps ruficollis</i>	—	Helsinki 1	Simpele 1
<i>Phalacrocorax carbo</i>	—	—	Dragsfjärd 1
<i>Aythya nyroca</i> *	—	—	Kaarina (Turku) 2
<i>Aquila chrysaetos</i>	SW 1	SW 2	SW 5, NW 1
<i>Haliaeetus albicilla</i>	—	SW 2, Kitee 1	—
<i>Circus cyaneus</i>	SW 3	Nauvo 1	—
<i>Falco rusticolus</i>	—	Merimasku 1	Korsnäs 1
<i>Larus hyperboreus</i>	—	Helsinki 1	—
<i>Alca torda</i>	—	Eckerö 1	—
<i>Streptopelia turtur</i>	SW 1	—	—
<i>S. decacoto</i>	SW 3	SW 25	SW 4
<i>S. sp.</i>	SE 2	—	—
<i>Bubo bubo</i>	SW 1	SW 1	SW 2
<i>Strix nebulosa</i>	NE 1	SW 1, NW 1	—
<i>Dendrocopos leucotos</i>	SW 2, SE 2	SW 2, SE 4	—
<i>Alcedo atthis</i>	—	SW 3	—
<i>Sitta europaea</i>	NW 1	—	SE 1
<i>Troglodytes troglodytes</i>	SW 1	SW 3	—
<i>Turdus viscivorus</i>	—	Eckerö 1	—
<i>Sylvia atricapilla</i>	SW 1, SE 1	SW 3	—
<i>Prunella modularis</i>	SW 3	SW 6	—
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	SW 3, SE 1	SW 18	SW 2
<i>Acanthis flavirostris</i>	—	SW 8	SW 10
<i>A. hornemanni</i>	SW 1	SW 3, SE 2	NW 2
<i>Serinus serinus</i> *	—	Helsinki 1	—
<i>Loxia leucoptera</i>	SW 2, NW 3	SW 1	—
<i>Emberiza schoeniclus</i>	SW 11, SE 1	SW 3	—

Lisäksi seuraavat myöhästelijät: 30.10. *Apus apus* Kemissä, 5.11. *Charadrius hiaticula* ja 6.11. *Ficedula hypoleuca* sekä *Motacilla flava* lounaisrannikolla

*Rariteettikomitean hyväksymä

Received November 1978